

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	4
บทนำ	5
สารบัญภาพประกอบ	7
บทที่ 1 บทนำ	13
- เจริญอรุณบทที่ 1	16
บทที่ 2 กลุ่มวัฒนธรรม “ไต”	18
- เจริญอรุณบทที่ 2	20
บทที่ 3 ชาวไต ในประเทศไทย	22
- เจริญอรุณบทที่ 3	25
บทที่ 4 หมู่บ้านไต และโครงสร้างหลักทางกายภาพของหมู่บ้าน	27
4.1 ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของหมู่บ้าน	28
4.2 กรณีศึกษาโครงสร้างทางกายภาพของหมู่บ้าน	31
4.2.1 บ้านปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	31
4.2.2 บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	31
4.2.3 บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	32
4.2.4 บ้านแม่สามแลบ กิ่งอำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	32
4.3 พิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีที่ใช้พื้นที่กลางหมู่บ้าน	33
4.3.1 พิธีเลี้ยงผีเจ้าเมือง	35
4.3.2 งานเช่นสังเวชเสาใจบ้าน “วานปะลึก”	35
- เจริญอรุณบทที่ 4	
บทที่ 5 วัดไต	38
5.1 วัดศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	41
5.2 วัดพระธาตุคอกงมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	52
5.3 วัดพระนอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	56
5.4 วัดหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	62
5.5 วัดจองกลางและวัดจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	70
5.6 วัดจอมสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่	75
5.7 วัดศรีรองเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	80
5.8 วัดต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	86

	5.9 วัดเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	92
	5.10 วัดขุ่ม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	100
	- เจริญธรรมบทที่ 5	101
บทที่ 6	พิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีที่ใช้พื้นที่ในวัด	104
	6.1 เดือนเจียง และเดือนกำ	105
	6.2 เดือนสาม	105
	6.3 เดือนสี่	106
	6.4 เดือนห้า	109
	6.5 เดือนหก	109
	6.6 เดือนเจ็ด	111
	6.7 เดือนแปด	111
	6.8 เดือนเก้า	111
	6.9 เดือนสิบ	111
	6.10 เดือนสิบเอ็ด	111
	6.11 เดือนสิบสอง	118
	- เจริญธรรมบทที่ 6	118
บทที่ 7	บ้านไค	120
	7.1 เรือนพักอาศัย	121
	7.1.1 เรือนจั่วเดี่ยว	121
	7.1.2 เรือนจั่วแฝด	121
	7.2 เรือนพักอาศัยกึ่งร้านค้า	128
	7.3 เรือนร้านค้า	129
	7.4 ลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมของเรือนพักอาศัยและเรือนร้านค้า	137
	7.4.1 เรือนพักอาศัยและเรือนพักอาศัยกึ่งร้านค้า	137
	7.4.2 เรือนร้านค้า	137
	- เจริญธรรมบทที่ 7	138
บทที่ 8	ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับบ้าน	140
	8.1 ประเพณียกเสาเอกบ้าน	140
	8.2 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด	141
	8.3 ประเพณีการอยู่ไฟ	142
	8.4 ประเพณีการทำขวัญเดือน	142
	8.5 ประเพณีกันตอ	142

	8.6 ประเพณีแต่งงาน	143
	8.7 ประเพณีเกี่ยวกับการตาย	143
	- เจริญอรรถบทที่ 8	144
บทที่ 9	สถาปัตยกรรมขนาดเล็กที่น่าสนใจ	146
	9.1 เถิงนา	146
	9.2 สิ่ง	151
	9.3 เขี้ยว	151
	9.4 ศาลา	151
	- เจริญอรรถบทที่ 9	151
บทที่ 10	สรุป	153
	- เจริญอรรถบทที่ 10	159
	บรรณานุกรมที่สำคัญ	160
	บทคัดย่อ	162
	ประวัติผู้แต่ง	163
	คำขอบคุณ	164

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

บทที่ 1		
แผนที่ 1	แสดงการกระจายตัวของคนไทยกลุ่มต่างๆ นอกราชอาณาจักรไทย	14
บทที่ 2		
แผนที่ 2	แสดงกลุ่มของชาวไตในรัฐฉาน	19
บทที่ 3		
แผนที่ 3	แสดงการตั้งถิ่นฐานของชาวไตในประเทศไทย	24
บทที่ 4		
แผนผัง 4.1	โครงสร้างทางกายภาพของบ้านปางหมู	29
แผนผัง 4.2	โครงสร้างทางกายภาพของบ้านเมืองปอน	29
แผนผัง 4.3	โครงสร้างทางกายภาพของบ้านต่อแพ	29
แผนผัง 4.4	โครงสร้างทางกายภาพของบ้านแม่สามแลบ	29
ภาพที่		
4.1	ภาพแสดงไร่และนาที่กระจายตัวอยู่ทั่วท้องทุ่งของหมู่บ้านไต	30
4.2	ภาพรวมของหมู่บ้านไต ที่บ้านปางหมู	30
4.3	ภาพรวมของหมู่บ้านไต ที่บ้านเมืองปอน	30
4.4	ตาเหล็กและพีชมงคล เครื่องรางประจำบ้านไต	34
4.5	หอเจ้าเมือง	34
4.6	ศาลจตุโลกบาล	34
บทที่ 5		
แผนผัง 5.1	วัดศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	42
แผนผัง 5.2	วัดพระธาตุคอกงมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	53
แผนผัง 5.3	วัดพระนอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	57
แผนผัง 5.4	วัดหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	63
แผนผัง 5.5	วัดจงกลาง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	71
แผนผัง 5.6	วัดจอมสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่	76
แผนผัง 5.7	วัดศรีรองเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	81
แผนผัง 5.8	วัดต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	87

แผนผัง 5.9	วัดเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	94
แผนผัง 5.10	วัดขุ่ม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	99
ภาพที่ 5.1	โบสถ์วัดศรีชุม	42
5.2	บันไดนาค ทางขึ้นโบสถ์	42
5.3	วิหาร ศิลปกรรมแบบพม่า	44
5.4	รายละเอียดการซ้อนชั้นหลังคา และเรือนยอดของวิหาร	45
5.5	ลวดลายหน้าบันซุ้มทางเข้าวิหาร	45
5.6	ซุ้มประตูทางเข้าโบสถ์ซึ่งสัมพันธ์กับวิหาร	46
5.7	ลวดลายประดับกระจกสีของประตูโบสถ์	46
5.8	ลวดลายประดับกระจกสีของหน้าบันซุ้มทางเข้าวิหาร	47
5.9	ความวิจิตรบรรจงของลวดลายประดับกระจก	47
5.10	ฝีมือช่างแกะสลักเสาหรือราววงฝั้่งลวดลายพรรณพฤกษาและเทพยดา	48
5.11	ความวิจิตรบรรจงของลายเครือเถาประดับเสาวิหาร	49
5.12	พระเจดีย์ 2 องค์ และวิหารแบบไต	53
5.13	โบสถ์จตุรมุขในกำแพงแก้ว	57
5.14	รายละเอียดของเรือนยอดของโบสถ์	58
5.15	สิ่งคู่และฐานบันไดขึ้นคอกองมู	59
5.16	เสมาหินในเขตกำแพงแก้วของโบสถ์วัดพระนอน	59
5.17	วิหาร เจ้าพาลาละแข่ง	63
5.18	เรือนยอดของมุขหน้า	63
5.19	การซ้อนชั้นหลังคาของวิหารที่งดงามมาก	64
5.20	รายละเอียดส่วนตกแต่งเรือนยอดของมุขหน้าวิหาร	65
5.21	พระเจ้าพาลาละแข่ง ที่ประดิษฐานในวิหาร	68
5.22	เจดีย์และวิหารของวัดจองกลาง	71
5.23	วิหารหลวงพ่อโตในวัดจองคำ	71
5.24	วิหารใหญ่ของวัดจองกลาง	72
5.25	วิหารวัดจอมสวรรค์	76
5.26	กลุ่มหลังคาหลายระดับของวิหาร	76
5.27	ความต่อเนื่องระหว่างซุ้มทางเข้าและตัววิหาร	77
5.28	การเน้นหลังคาสูงของส่วนประดิษฐานองค์พระประธาน	77
5.29	วิหารวัดศรีรองเมือง	81
5.30	เว็จกุฎิ	81

5.31	การซ้อนชั้นหลังคาที่สลับซับซ้อนของวิหาร	82
5.32	บานหน้าต่างทาสีแดงชาดและสีทองตัดกับสีดำของผนังด้านนอก	82
5.33	รายละเอียดส่วนตกแต่งหลังคาและซุ้มทางเข้า	83
5.34	มุขเล็กและระเบียงด้านหน้าวิหาร	83
5.35	เจดีย์และวิหารวัดต่อแพ	87
5.36	ศาลาสร้างน้ำพระ	87
5.37	วิหารเรือนยอดแบบไต	88
5.38	ศาลาวัด	90
5.39	เว็จกุฎีเจ้าอาวาส	90
5.40	เว็จกุฎี	90
5.41	งานบุญในลานวัดต่อแพ	91
5.42	เทศกาลจองแปดหลังในวัดต่อแพ	91
5.43	วิหารวัดเมืองปอน	94
5.44	ลานเอนกประสงค์หน้าวิหารวัดเมืองปอน	95
5.45	เทศกาลจองแปดหลังที่ลานวัดเมืองปอน	95
5.46	ศาลาคลุมบ่อน้ำวัดเมืองปอน	96
5.47	วิหารหลังคาซ้อนชั้นแบบไตของวัดชุม	99

บทที่ 6

ภาพที่	6.1	สร้างลงแบบเรียบง่ายของบ้านแม่สามแลบ	107
	6.2	ขบวนแห่สร้างลง ที่บ้านแม่สามแลบ	107
	6.3	สร้างลงและตะแปสร้างลง	107
	6.4	พระเจดีย์ทรายในเทศกาลปอยห่าน้ำ	110
	6.5	จงพารา ความอลังการในหัวใจชาวไต	112
	6.6	ขบวนแห่จองแปดหลังที่บ้านเมืองปอน	112
	6.7	ขบวนฆ้อง กลอง ประโคมในขบวนแห่	113
	6.8	ลีลาของพ่อเฒ่าในขบวนแห่จอง	113
	6.9	ราชวัติไม้ไผ่ในเทศกาลจองแปดหลัง ที่วัดเมืองปอน	114
	6.10	ราชวัติในประเพณี แข่งลงของที่สำนักสงฆ์บ้านแม่สามแลบ	114
	6.11	ฉัตรและเสาหงส์ ประณีตศิลป์จากงานประเพณี	116
	6.12	ความงดงามของประณีตศิลป์ต่างๆ ในงานประเพณีของชาวไต	116
	6.13	ปูนปั้นที่งดงามแบบพื้นบ้านในศิลปกรรมแบบไต	117
	6.14	ประณีตศิลป์สัมฤทธิ์ที่ให้ความขลังแบบพื้นบ้านของไต	117

บทที่ 7

ภาพที่	7.1	เรือนจั่วเดี่ยวอย่างง่าย	122
	7.2	ชานเอนกประสงค์	122
	7.3	เรือนจั่วเดี่ยว แบบแยกเขี้ยวออกจากตัวเรือน	122
	7.4	เรือนแบบจั่วแฝด ทิ้งชายคาปีกนกคลุมบันไดทางขึ้น	123
	7.5	เรือนแบบจั่วแฝด ซึ่งเพิ่มจั่วเล็กๆ คลุมชายทางขึ้น	123
	7.6	เรือนจั่วแฝด ทิ้งชายคาปีกนกคลุมบันไดทางขึ้น	123
	7.7	การทิ้งชายคาปีกนกคลุมครัวไฟ	124
	7.8	บรรยากาศบ้านที่ร่มเย็นของชาวไต	125
	7.9	เสาหลังหมา รับชายคาปีกนกตรงทางขึ้น	124
	7.10	เรือนจั่วเดี่ยวขนาดเล็ก	125
	7.11	“แข่ง” หรือหิ้งวางของ เอกลักษณะอย่างหนึ่งของเรือนไต	125
	7.12	เต็น ที่ใช้งานเอนกประสงค์ของบ้าน	125
	7.13	“แข่งเจ้าพะลา” ศรีทราชของชาวไต	126
	7.14	ไฟไฟ หรือแม่เตาไฟบนชาน	126
	7.15	ไฟไฟ หรือแม่เตาไฟในบ้าน	126
	7.16	ไฟไฟ แบบกะบะเตี้ยติดพื้น	127
	7.17	ไฟไฟ แบบยกสูงจากพื้นครัว	127
	7.18	ที่เก็บเกวียนใต้ชายคาที่ทิ้งคลุมต่ำ	127
	7.19	รูปค้ำน ผังพื้น และทัศนียภาพของเรือนพักอาศัยแบบจั่วเดี่ยว	130
	7.20	รูปค้ำน ผังพื้น และทัศนียภาพของเรือนพักอาศัยแบบจั่วแฝด	131
	7.21	เรือนร้านค้าแบบชนบท	132
	7.22	เรือนพักอาศัยที่ดัดแปลงเป็นเรือนค้าขายในชนบท	132
	7.23	ลักษณะเรือนพักอาศัยกึ่งร้านค้า	133
	7.24	ลักษณะการใช้รูปแบบหลังคาชนิดต่างๆ	134
	7.25	เรือนค้าขายในเมืองแบบสามห้องเสา หันด้านข้างออกถนน	135
	7.26	เรือนค้าขายแบบสามห้องเสา หันหน้าจั่วออกถนน	135
	7.27	เรือนค้าขายในเมือง แบบทิ้งชายคาคคลุมส่วนค้าขายซึ่งเป็นชั้นเดียว	135
	7.28	เรือนค้าขายผสมพักอาศัยในเมือง	136
	7.29	บรรยากาศของเรือนค้าขายในเมือง	136
	7.30	ช่องเปิดชั้นบนของเรือนค้าขาย	136

บทที่ 8

ภาพที่ -

บทที่ 9

ภาพที่ 9.1	ท้องทุ่งของหมู่บ้านไต เห็นถึงนาอยู่ลึบ ๆ	147
9.2	ถึงนาในท้องทุ่ง	147
9.3	ถึงนาแบบไต้ถุนเตี้ย ลักษณะแบบตวบนกกวัก	147
9.4	ถึงนาแบบไต้ถุนสูง	148
9.5	ถึงนาแบบปีกนกโครงร่วม	148
9.6	ข้าวของที่เก็บไต้ถุนถึงนา	148
9.7	สิ่งที่พักของวัว ควาย และใช้ตำข้าวด้วย	149
9.8	เยข้าว แบบไต้ถุนสูง ช้างบนโปรง	149
9.9	เยข้าวแบบใช้เก็บหลองข้าวและเก็บของอื่น ๆ	149
9.10	ศาลาหน้าบ้านคัดแปลงจากสิ่ง	150
9.11	ศาลาคลุมบ่อน้ำของวัด	150

บทที่ 10

ภาพที่ 10.1	บ้านที่ร่มเย็นของชาวไต	156
10.2	บรรยากาศในบริเวณบ้าน	156
10.3	หลังคาหลายระนาบของเรือนไต	156
10.4	แข่งพะลา ของบ้านชาวไตที่บ้านแม่สามแลบ	158
10.5	แข่งพะลา ศรีทธาของชาวไต	158